

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ**

Кафедра економіки та глобалістики

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
на тему:
«РОЛЬ МВФ В ГЛОБАЛЬНОМУ РЕГУЛЮВАННІ»

Виконав: ст. гр. ЕУБ-41
Ходаковський Т.

Науковий керівник: к.е.н., доцент
Шиманська О. П.

Національна шкала _____
Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль–2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. Теоретичне підґрунтя функціонування міжнародного валютного фонду	6
2. Аналітична оцінка діяльності МВФ у глобальній регуляторній системі.....	14
3. Орієнтири розвитку МВФ у системі глобального економічного врядування.	19
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах прискорення глобалізаційних процесів та зростання взаємозалежності національних економік ключового значення набуває стабільність функціонування міжнародної фінансової системи. Одним із центральних інститутів, що її забезпечує, виступає Міжнародний валютний фонд (МВФ), який відіграє провідну роль у підтриманні валютно-фінансової рівноваги, наданні антикризової фінансової допомоги країнам-членам, здійсненні моніторингу макроекономічної політики та формуванні глобальних стандартів фінансового регулювання. Динамічні трансформації світового економічного середовища – повторювані фінансові кризи, підвищення системних ризиків, боргове навантаження держав, геополітичні шоки, цифровізація фінансових потоків – зумовлюють необхідність постійної адаптації підходів і механізмів діяльності МВФ. Для України, яка є активним учасником програм Фонду, питання ефективності його інструментів, релевантності умов програм та впливу співпраці з МВФ на стійкість макроекономічної політики мають не лише теоретичне, а й важливе практичне значення. Отже, дослідження інституційної ролі, механізмів функціонування та фінансових інструментів Міжнародного валютного фонду є актуальним у контексті забезпечення глобальної фінансової стабільності та формування перспективних напрямів удосконалення міжнародної регуляторної архітектури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика діяльності МВФ перебуває у центрі уваги міжнародних організацій та широкого кола науковців. У звітах МВФ, зокрема Global Financial Stability Report (2024–2025 pp.), акцентується увага на структурних ризиках та вразливостях глобальних ринків – зростанні державної та приватної заборгованості, геополітичних конфліктах, посиленні фінансової фрагментації. Значний пласт досліджень присвячено оцінці ефективності кредитних програм МВФ: Tal Sadeh (2024), аналітичні огляди Незалежного оціночного бюро МВФ (ІЕО, 2024) та інші наукові праці наголошують на неоднозначності впливу програм Фонду на економічне зростання, соціальну політику та боргову стійкість країн-

реципієнтів. Науковці дедалі більше підкреслюють необхідність підвищення гнучкості кредитних механізмів, розширення прозорості процедур прийняття рішень та кращого врахування структурних особливостей національних економік під час розробки умов програм.

Мета міждисциплінарної курсової роботи полягає у здійсненні комплексної аналітичної оцінки інституційної ролі Міжнародного валютного фонду, механізмів його функціонування та існуючих фінансових інструментів у контексті сучасної глобальної фінансової архітектури, а також у формуванні рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності Фонду. Завдання курсової роботи полягають у: розкритті інституційної ролі МВФ у глобальній фінансовій системі; аналізі діяльності МВФ у контексті міжнародної регуляторної системи; обґрунтуванні перспективних напрямів вдосконалення діяльності МВФ у формуванні майбутньої архітектури глобального фінансового регулювання.

Об'єкт дослідження – діяльність МВФ в системі глобального фінансового регулювання. *Предмет дослідження* – теоретичні засади та практичні механізми підвищення ефективності функціонування МВФ у сучасній глобальній регуляторній системі.

У роботі застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: системний аналіз – для дослідження ролі МВФ у світовій фінансовій системі; статистичні методи – для оцінки динаміки фінансування, умов та результатів реалізації програм МВФ; методи експертних оцінок та узагальнення – для формування висновків і рекомендацій щодо оптимізації діяльності Фонду. Інформаційна база дослідження ґрунтується на офіційних документах МВФ, матеріалах Світового банку, Національного банку України, Міністерства фінансів України, а також наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Структура роботи включає вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 28 сторінок, список використаних джерел містить 18 найменувань.

1. Теоретичне підґрунтя функціонування міжнародного валютного фонду

Сучасна глобальна фінансова система сформувалася як багаторівневий та інституційно складний механізм взаємодії національних економік, міжнародних ринків капіталу, валютних ринків, фінансових установ та наднаціональних регуляторів. Її ефективне функціонування потребує скоординованого глобального економічного управління, послідовної валютно-фінансової політики, а також дієвих механізмів попередження та подолання фінансових криз.

Одним із ключових інститутів, що формує архітектуру глобальної фінансової системи, є Міжнародний валютний фонд (МВФ) – міжурядова організація, створена у 1944 році на Бреттон-Вудській конференції та офіційно заснована після набуття чинності Статутом (Articles of Agreement) у 1945 році [5]. Первісною метою його створення було забезпечення стабільності валютних курсів та відбудови міжнародної торгівлі після руйнівних наслідків Другої світової війни.

Упродовж майже восьми десятиліть свого існування МВФ суттєво трансформував спектр своїх функцій та інструментів. Нині він виконує комплексну роль стабілізаційного, фінансового, аналітичного та консультативного центру глобальної економіки. Організація забезпечує координацію макроекономічної політики між країнами-членами, здійснює системний моніторинг економічної ситуації та надає фінансову підтримку державам, що стикаються з кризовими явищами [1]; [6].

Станом на 2025 рік МВФ має універсальне членство, яке охоплює 190 країн світу [1]. Такий масштаб дозволяє Фонду відігравати визначальну роль у забезпеченні глобальної фінансової стабільності, впливати на параметри макроекономічної політики, валютні режими та ефективність національних фінансових систем. Згідно зі Статутом (Articles of Agreement), ключовими цілями МВФ є:

- сприяння стабільності валютних курсів;
- розширення збалансованої міжнародної торгівлі;

- підтримка багатосторонньої валютної співпраці;
- забезпечення фінансової стабільності та стійкого економічного зростання країн-членів;
- запобігання та пом'якшення дисбалансів платіжних балансів [5].

Для реалізації вищезазначених завдань МВФ застосовує низку інституційних функцій, що визначають його роль у світовій економіці, а саме:

1. Кредитну функцію. Кредитна діяльність є одним з фундаментальних напрямів роботи МВФ. Вона спрямована на підтримку країн, що стикаються з проблемами платіжного балансу, валютно-фінансовими шоками чи борговими кризами. Фонд надає коротко- та середньострокові фінансові ресурси, що дозволяє державам стабілізувати економічну ситуацію, зміцнити валютний курс, поповнити міжнародні резерви та уникнути дефолту. Основними кредитними інструментами, які застосовує МВФ, є:

- Stand-By Arrangements (SBA) – підтримка країн із тимчасовими кризами платіжного балансу;
- Extended Fund Facility (EFF) – довгострокове фінансування для проведення структурних реформ;
- Rapid Financing Instrument (RFI) – швидка допомога під час надзвичайних ситуацій;
- Flexible Credit Line (FCL) – доступ до ресурсів МВФ для країн із міцними макроекономічними інституціями та стійкою політикою [6].

Особливо важливою кредитна функція МВФ стає в періоди глобальних криз – енергетичних, боргових чи пандемічних, як це було у 2020–2022 рр. [1].

2. Наглядову / моніторингову функцію. Стаття IV Статуту зобов'язує МВФ здійснювати нагляд за валютно-фінансовою політикою країн-членів. У межах цієї функції Фонд проводить регулярні консультації (Article IV Consultations), у межах яких оцінює: макроекономічну стабільність, фіскальну та монетарну політику, стан зовнішнього сектору й платіжного балансу, боргову стійкість, стабільність фінансової системи, інвестиційний та бізнес-клімат [5]; [6]. Крім двостороннього нагляду, МВФ формує стратегічні аналітичні

документи (World Economic Outlook, Global Financial Stability Report, регіональні огляди), які є базовими орієнтирами для урядів, інвесторів і центральних банків.

3. Консультативну та технічну функцію. У межах технічної допомоги МВФ підтримує країни-члени у сфері: фіскальної політики та бюджетного планування; управління державними фінансами; монетарної політики та операцій центрального банку; банківського нагляду і макропруденційного регулювання; системи збору та стандартизації статистичних даних [3]; [4]. Ця функція має особливе значення для країн з перехідною економікою, де інституційне середовище ще перебуває у процесі формування [3, р. 14].

Управління МВФ здійснюється через багаторівневу структуру, яка охоплює: раду керуючих (Board of Governors) (найвищий орган управління, до складу якого входять представники усіх країн-членів; виконавчу раду (Executive Board) (орган, що здійснює поточне управління, схвалює кредитні програми та проводить наглядову діяльність та директора-розпорядника (Managing Director), який очолює Секретаріат та представляє МВФ у зовнішніх комунікаціях [5]. Система голосування у МВФ ґрунтується на принципі зваженого голосу, що визначається розміром квоти країни у Фонді (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Організаційна структура МВФ (побудовано самостійно)

Квота, у свою чергу, відображає економічну вагу держави у світовому господарстві та визначає: кількість голосів; обсяг фінансових зобов'язань; можливий рівень доступу до ресурсів МВФ.

Ефективна реалізація інституційних функцій Міжнародного валютного фонду ґрунтується на чітко визначених нормативно-правових засадах, що регламентують його організаційно-правовий статус, визначають механізми взаємодії між країнами-членами та встановлюють процедурні правила ухвалення рішень. Правова архітектура діяльності МВФ забезпечує передбачуваність його операцій та послідовність у формуванні міжнародної валютно-фінансової політики.

Базовим нормативно-правовим документом, який визначає мандат Фонду, є Статут (Articles of Agreement), ухвалений на Бреттон-Вудській конференції 1944 року й надалі багаторазово модернізований відповідно до трансформацій глобальної економічної системи [5]. Статут закріплює правову природу МВФ як міжнародної організації з повною міжнародною правосуб'єктністю, наділеної імунітетами та привілеями, що забезпечують виконання його функцій; визначає права та обов'язки держав-учасниць, механізми фінансування, квотну структуру, а також процедури прийняття рішень. Нормативні положення Статуту кодифікують ключові принципи функціонування МВФ, серед яких: підтримання стабільності валютних курсів і недопущення деструктивних конкурентних девальвацій; сприяння збалансованій експансії міжнародної торгівлі; забезпечення доступу країн-членів до фінансових ресурсів Фонду для покриття дефіциту платіжного балансу за умови реалізації узгоджених коригувальних заходів; розвиток міжнародної валютної координації та консультаційних механізмів; поступове усунення валютних обмежень та сприяння лібералізації руху капіталу [5]; [6]. Важливим нормативним інструментом діяльності МВФ виступає принцип умовності (conditionality) [3], який визначає необхідність проведення країнами-позичальницями структурних і макроекономічних реформ в обмін на отримання фінансової підтримки.

Від часу створення МВФ його системоутворювальним завданням залишається забезпечення стабільності світової валютно-фінансової системи. В умовах поглиблення глобалізації та фінансової інтеграції Фонд виконує функцію універсального стабілізаційного механізму, спрямованого на зниження вразливості країн до зовнішніх шоків, координацію валютно-фінансової політики та посилення стійкості національних економік [1]; [6]. Наглядова функція МВФ є одним із ключових інструментів підтримання глобальної макрофінансової рівноваги. Вона охоплює систематичний моніторинг макроекономічних і фінансових індикаторів, оцінку внутрішніх та зовнішніх дисбалансів, виявлення джерел системних ризиків та вироблення рекомендацій щодо їх мінімізації [5]. Регулярні консультації відповідно до статті IV Статуту дають змогу своєчасно ідентифікувати потенційні загрози економічній і фінансовій стабільності та формувати превентивні політики. Крім наглядової діяльності, МВФ відіграє значну роль у формуванні глобальних стандартів регулювання та макрофінансових орієнтирів у співпраці з Банком міжнародних розрахунків, Світовим банком, ОЕСР, Групою двадцяти та іншими інституціями [1]; [7]. Така взаємодія сприяє уніфікації підходів до оцінювання фінансової стійкості та підвищенню ефективності глобальної фінансової архітектури.

Під час глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр. МВФ суттєво розширив масштаби своєї діяльності, збільшивши обсяги доступних ресурсів, переглянувши параметри кредитних інструментів та спростивши умови доступу до фінансування [3]. У період пандемії COVID-19 роль МВФ як антикризового інституту зросла ще більше: було здійснено нову алокацію спеціальних прав запозичення (SDR), розширено інструменти швидкого реагування та мобілізовано значні ресурси для підтримки країн із обмеженою здатністю виходу на фінансові ринки [6].

Станом на 2024 рік сукупний обсяг фінансової підтримки, наданої Фондом, перевищує 130 млрд SDR, що підтверджує його визначальне значення у забезпеченні глобальної макрофінансової стабільності та підтримці країн у періоди системних шоків [1].

У табл. 1.1 узагальнено ключові функції МВФ. Як демонструють дані таблиці 1.1, функціональний мандат МВФ охоплює комплекс інструментів та напрямів діяльності, що забезпечують його центральну роль у глобальній системі валютно-фінансового регулювання. Синергія кредитної підтримки, аналітичного моніторингу, консультаційно-експертного супроводу та технічної допомоги створює можливості для своєчасного реагування Фонду на різноманітні виклики світової економіки та сприяє стабілізації умов економічного розвитку країн-членів.

Таблиця 1.1

Ключові функції МВФ

№ з/п	Функція	Зміст функції
1.	Кредитна	Надання фінансової допомоги країнам-членам у разі дефіциту платіжного балансу
2.	Моніторингова (наглядова)	Оцінка макроекономічної політики, фінансових ризиків, платіжних балансів
3.	Консультативна	Надання рекомендацій з економічної політики, консультаційна підтримка
4.	Технічна допомога	Підтримка у розвитку фінансових інститутів, бюджетної політики, статистики
5.	Розробка стандартів	Участь у формуванні міжнародних фінансових стандартів та кодексів поведінки

Джерело: побудовано на основі [5]; [6].

У XXI столітті МВФ виступає одним із ключових інститутів сучасної архітектури глобального фінансового врядування, інтегрованим у широку мережу міжнародних організацій та регуляторних структур. Таке інституційне переплетення забезпечує узгодженість регуляторних підходів, посилює координацію макрофінансової політики та формує комплексний механізм підтримання стабільності світової економіки. З огляду на це МВФ здійснює багаторівневу співпрацю зі Світовим банком, Банком міжнародних розрахунків (BIS), Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD), а також з регіональними фінансовими інституціями – такими як Європейський стабілізаційний механізм (ESM) і Азійський банк розвитку (ADB). Важливою є також його взаємодія з органами стандартизації у сфері фінансового

регулювання, зокрема з Базельським комітетом з банківського нагляду, що сприяє гармонізації вимог до фінансової стійкості та підвищенню прозорості глобальної фінансової системи [1]; [6]; [7]. Особливе місце у механізмах координації макрофінансової політики посідає Група двадцяти (G20), яка разом із МВФ формує стратегічні напрями запобігання системним ризикам та розробляє спільні підходи до зміцнення стабільності світової економіки. Участь МВФ у роботі G20 підсилює аналітичну компоненту ухвалення глобальних рішень та забезпечує інтеграцію його експертиз у формування міжнародної фінансової політики.

Важливим елементом інтеграції МВФ у сучасну глобальну фінансову архітектуру є механізм спеціальних прав запозичення (Special Drawing Rights, SDR), що виступає міжнародним резервним активом Фонду. SDR забезпечують додаткову ліквідність країнам-членам та слугують інструментом зміцнення платіжної спроможності на глобальному рівні. У 2021–2022 роках МВФ здійснив масштабне розширення алокацій SDR з метою стабілізації фінансових систем держав у контексті пандемічної кризи COVID-19, що підкреслило не лише гнучкість Фонду у реагуванні на системні виклики, а й стратегічну значущість цього інституційного механізму для підтримки макрофінансової стабільності [1].

Окрім використання фінансових інструментів, МВФ здійснює активну діяльність із формування та вдосконалення глобальних стандартів макроекономічної політики. Зокрема, Фонд розробляє аналітичні рекомендації щодо бюджетної політики, управління державним боргом, лібералізації валютних режимів та ефективного банківського нагляду. Така діяльність сприяє гармонізації макрофінансових підходів у різних країнах, зміцненню фінансової стабільності та підвищенню передбачуваності міжнародних економічних взаємодій [3]; [6].

Інституційна спроможність МВФ обумовлена системою квот країн-членів, які визначають не лише обсяг фінансових ресурсів, доступних Фонду, а й вагу голосу кожної країни у процесах ухвалення рішень. Квотна система забезпечує

пропорційне представництво учасників та відображає економічну потугу країн у глобальній фінансовій системі. Станом на 2025 рік найбільшими акціонерами МВФ залишаються США, Японія, Китай, Німеччина, Франція та Велика Британія, що корелює з їхньою економічною вагомістю та впливом у світовій економіці (табл. 1.2). Така структура участі визначає розподіл повноважень у прийнятті стратегічних рішень Фонду та відображає сучасний баланс сил у глобальному фінансовому середовищі.

Таблиця 1.2

Найбільші країни за квотами МВФ, 2025 р.

№ з/п	Країна	Частка у загальній квоті, %	Голоси у МВФ, %
1.	США	17,43	16,52
2.	Японія	6,47	6,15
3.	Китай	6,40	6,08
4.	Німеччина	5,59	5,31
5.	Франція	4,23	4,03
6.	Велика Британія	4,23	4,03
7.	Інші країни	55,65	57,88

Джерело: побудовано на основі [5]; [6].

Виходячи з даних табл. 1.2, структура голосів у МВФ демонструє значну концентрацію серед провідних економік світу, що відображає як історично сформований баланс сил у глобальній фінансовій системі, так і поточний економічний потенціал країн-членів. Водночас тривають дискусії щодо доцільності подальшої реформи квот з метою адекватного відображення ролі нових центрів економічного зростання та підвищення легітимності прийняття рішень у Фонді. Попри помітний внесок Міжнародного валютного фонду у забезпечення стабільності світової фінансової системи, його діяльність залишається пов'язаною з низкою проблемних аспектів і викликів. Ці питання активно аналізуються як у наукових дослідженнях, так і в практичній діяльності міжнародних фінансових інституцій, що підкреслює необхідність постійного вдосконалення інституційних механізмів Фонду [2]; [3]; [4].

В умовах посилення нових глобальних викликів – цифровізації фінансових ринків, розвитку криптовалют, кліматичних ризиків та

геополітичної нестабільності – перед МВФ постає завдання адаптації існуючих механізмів регулювання до трансформованої фінансової реальності [1]. Ефективність подальшої діяльності Фонду значною мірою залежатиме від його здатності модернізувати інституційну базу, реформувати систему квот та голосів, забезпечити гнучкість програмної політики та посилити превентивний характер наглядових функцій у контексті зростаючих глобальних ризиків.

Узагальнюючи попередній аналіз, МВФ постає як фундаментальний інститут сучасної глобальної фінансової системи, який здійснює широкий спектр функцій, серед яких домінують кредитна, наглядова, консультативна та технічна діяльність. Інституційна архітектура МВФ забезпечує йому провідну роль у запобіганні фінансовим кризам, стабілізації валютних курсів, координації макроекономічної політики та формуванні глобальних стандартів фінансового регулювання.

2. Аналітична оцінка діяльності МВФ у глобальній регуляторній системі

Стабільне функціонування МВФ безпосередньо визначається обсягом і структурою його фінансових ресурсів. Адекватне фінансування є передумовою виконання ключових функцій Фонду: надання фінансової підтримки країнам-членам, здійснення валютного нагляду, проведення антикризових інтервенцій та підтримка платоспроможності міжнародної фінансової системи [1]; [5]; [10]. Актуальність питання фінансової спроможності МВФ особливо підвищилася у сучасних умовах посилення глобальних фінансових дисбалансів, загроз виникнення нових боргових криз, наслідків пандемії COVID-19, структурних трансформацій енергетичних ринків та геополітичної нестабільності [10]; [11]. Масштаби доступних ресурсів прямо визначають здатність Фонду надавати своєчасну та ефективну підтримку країнам, що опинилися у складних економічних обставинах.

Система фінансування МВФ має багаторівневу та сформовану впродовж тривалої еволюції структуру. Основу ресурсної бази складають квотні внески країн-членів, доповнені додатковими механізмами запозичень, серед яких спеціальні права запозичення (SDR), багатосторонні угоди про запозичення (NAB) та двосторонні кредитні лінії [9]; [10]; [13]. Фінансова ресурсна база МВФ формується за рахунок кількох взаємодоповнюючих джерел, що забезпечує стійкість інституції та її здатність протистояти зростаючим глобальним ризикам і викликам [9]; [10]; [12].

Основу фінансування МВФ традиційно складають квоти держав-членів, що являють собою обов'язкові внески до капіталу Фонду. Розмір квоти визначає, насамперед, частку країни у загальних фінансових ресурсах МВФ та її право голосу при прийнятті рішень, а також максимальний обсяг кредитних ресурсів, доступних країні-члену [5]; [9]; [10]. У 2023–2024 роках Фондом завершено 16-й загальний перегляд квот, внаслідок якого сукупний обсяг квот сягнув 1,004 трлн SDR, що в еквіваленті становить близько 1,33 трлн дол. США [10]. Квотна система забезпечує МВФ близько 50% його загальної кредитної

спроможності, і водночас визначає пропорційний розподіл впливу країн-членів у процесі ухвалення стратегічних рішень Фонду.

Другим ключовим джерелом фінансових ресурсів МВФ є система спеціальних прав запозичення (SDR), що репрезентує міжнародний резервний актив Фонду. У рамках останньої загальної алокації SDR у серпні 2021 року країнам-членам було додатково виділено 456 млрд SDR, що збільшило загальний обсяг цього резервного активу до 660 млрд SDR (понад 880 млрд дол. США) [12]. Використання SDR підвищує фінансову стійкість країн та сприяє гнучкості МВФ у підтримці глобальної платіжної спроможності та макрофінансової стабільності.

Зважаючи на періодичність кризових явищ, МВФ активно залучає додаткові позабюджетні джерела фінансування, які забезпечують оперативне розширення його кредитної спроможності, а саме:

- Bilateral Borrowing Agreements (BBA) – двосторонні кредитні лінії між МВФ та окремими країнами-донорами, обсяг яких на кінець 2024 року перевищував 138 млрд SDR, забезпечуючи додаткову фінансову гнучкість у кризових ситуаціях [10]; [13];

- New Arrangements to Borrow (NAB) – багатосторонні угоди про надання додаткових кредитних ресурсів, обсяг яких перевищує 361 млрд SDR, що дозволяє Фонду реагувати на системні ризики та підтримувати ліквідність глобальної фінансової системи [10]; [13].

Залучення таких позабюджетних ресурсів підвищує оперативну здатність Фонду надавати фінансову підтримку країнам-членам і виступає важливим механізмом стабілізації глобальної економіки у періоди підвищеної волатильності.

Сучасна ресурсна база МВФ характеризується багаторівневою структурою, яка забезпечує високий рівень гнучкості та стійкості інституції при реагуванні на фінансові кризи різного характеру (табл. 2.1). Протягом останніх двох десятиліть фінансовий потенціал Фонду значно зріс як внаслідок переглядів квот, так і завдяки розширенню обсягів позабюджетних джерел

фінансування. Цей розвиток відображає трансформацію глобальних економічних умов та зростаючу потребу у зміцненні фінансової стійкості МВФ в умовах повторюваних міжнародних криз [9]; [10]; [11].

Таблиця 2.1

Фінансові ресурси МВФ у розрізі джерел фінансування, 2024 р.

Джерело фінансування	Обсяг (млрд SDR)	Питома вага у загальній ресурсній базі, %
Квоти країн-членів	1004	50,3%
Спеціальні права запозичення (SDR)	660	33,1%
New Arrangements to Borrow (NAB)	361	18,1%
Bilateral Borrowing Agreements (BBA)	138	6,9%
Всього	2163	100%*

Джерело: складено за [10]; [12]; [13].

Протягом 2000-х років обсяг квот МВФ залишався відносно стабільним, що відображало стійке зростання світової економіки в цей період. Ситуація кардинально змінилася після глобальної фінансової кризи 2008–2009 рр., коли різко зросла потреба у ресурсах Фонду для підтримки країн, що опинилися у кризових умовах. У відповідь МВФ активізував залучення додаткових джерел фінансування, зокрема через механізми New Arrangements to Borrow (NAB) та двосторонні кредитні угоди [10]; [13]. Подальше суттєве розширення фінансової бази Фонду відбулося у 2021 році через алокацію 456 млрд SDR, що було спрямовано на стабілізацію світової фінансової системи після пандемії коронавірусу [12].

Внаслідок поступового перегляду інституційних можливостей у відповідь на ускладнення глобального фінансового середовища відбулося зростання фінансової спроможності МВФ. Збільшення обсягів квот підвищує доступність кредитних ресурсів для країн-членів, тоді як впровадження нових алокацій SDR сприяє зміцненню міжнародної ліквідності та резервних позицій держав. Особливу роль у підвищенні фінансової гнучкості Фонду відіграє й розширення позабюджетних механізмів мобілізації ресурсів, таких як New Arrangements to Borrow (NAB) та Bilateral Borrowing Agreements (BBA), що забезпечують оперативне залучення додаткових коштів у періоди фінансових потрясінь, а

також здатність ефективно реагувати на глобальні економічні виклики (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Характеристика динаміки фінансових ресурсів МВФ, 2000–2024 рр.

Рік	Загальний обсяг квот (млрд SDR)	Обсяг SDR (млрд SDR)	NAB (млрд SDR)	BBA (млрд SDR)
2000	213	21	34	-
2008	217	21	50	-
2010	238	204*	370	150
2015	477	204	370	130
2020	477	204	361	138
2021	477	660**	361	138
2024	1004	660	361	138

Джерело: складено за [9]; [10]; [12]; [13].

Як демонструють дані табл. 2.2, протягом останніх двох десятиліть МВФ здійснив суттєве нарощення фінансових ресурсів, що забезпечило його здатність ефективно реагувати на глобальні виклики з високим рівнем ліквідності та запозичувальної гнучкості. Фінансова потужність Фонду відіграє визначальну роль у запобіганні та подоланні системних криз у міжнародній валютно-фінансовій системі. Наявність значного обсягу ресурсів дозволяє МВФ оперативно реагувати на кризові явища, надавати підтримку країнам із дефіцитом платіжного балансу та зменшувати ризики поширення фінансової нестабільності між державами [9]; [10]; [11].

За умов поглиблення глобалізаційних процесів наслідки фінансових криз швидко поширюються, формуючи ланцюгові реакції, що зачіпають економіки не лише країн-реципієнтів фінансової допомоги, а й світові ринки загалом. У цьому контексті нарощування фінансової спроможності МВФ виступає превентивним механізмом стримування системних ризиків і зменшення негативних зовнішніх ефектів [10]; [11]; [12]. Зміцнення фінансових можливостей Фонду дозволяє не лише розширювати доступ до фінансових інструментів для найбільш уразливих економік, а й здійснювати гнучке кредитування з урахуванням специфіки кризових шоків (пандемічних,

енергетичних, боргових, воєнних) та надавати підтримку більшій кількості країн одночасно у разі глобальних кризових явищ [10]; [12]; [13]. Таке підвищення фінансової потужності Фонду зміцнює його здатність оперативно реагувати на глобальні ризики та підтримувати макрофінансову стабільність у світовій економіці.

Як бачимо, сучасна фінансова архітектура МВФ своїм підґрунтям має багаторівневу ресурсну модель, яка інтегрує квотні внески країн-членів, SDR, а також багатосторонні та двосторонні механізми мобілізації додаткових фінансових ресурсів. Сукупне нарощування фінансової спроможності Фонду забезпечує своєчасне реагування на глобальні фінансові, боргові та економічні кризи, підтримку макрофінансової стабільності у країнах-членах та ефективне функціонування як стабілізатора міжнародної фінансової системи в умовах зростаючих глобальних ризиків. Посилення фінансової бази МВФ у 2020-х роках відображає адаптивність інституції до змін у світовій економіці, розширення взаємодій з країнами, які відрізняються за рівнями економічного розвитку, та активізацію ролі Фонду у створенні антикризової глобальної інфраструктури.

Останніми роками спостерігається посилення ролі МВФ у координації глобальної фінансової політики, що проявляється, зокрема, у його участі у формуванні міжнародних стандартів макроекономічної стабільності, боргової стійкості та прозорості державних фінансів. Розширення ресурсної бази Фонду значно підвищує його здатність зміцнювати аналітичні та консультативні функції, розробляти нові інструменти раннього попередження фінансових криз і активно сприяти розвитку інституційного потенціалу країн-членів. У контексті сучасних складних політичних і економічних трансформацій фінансова спроможність МВФ виступає одним із ключових чинників забезпечення системної стабільності глобальної економіки.

3. Орієнтири розвитку МВФ у системі глобального економічного врядування

Незважаючи на те, що МВФ залишається ключовим інститутом сучасної глобальної фінансової системи, трансформації у світовій економіці, зростання взаємозалежності національних фінансових ринків, циклічні фінансові кризи та посилення боргових ризиків обумовлюють необхідність постійного перегляду та оновлення ролі Фонду у забезпеченні стабільності міжнародної валютно-фінансової системи. У контексті глобальних змін МВФ стикається з новими викликами, що передбачають розширення антикризових механізмів, модернізацію системи управління, удосконалення кредитної політики, посилення взаємодії з іншими міжнародними фінансовими інституціями.

В контексті поглиблення координації глобальної фінансової політики важливо наголосити, що за умов високого ступеня фінансової інтеграції локальні шоки здатні швидко переростати у системні кризи, які охоплюють значну кількість країн незалежно від їхнього рівня економічного розвитку. Це визначає потребу у посиленій координації МВФ як з країнами-членами, так і з низкою провідних міжнародних організацій в особі Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Європейського стабілізаційного механізму, Банку міжнародних розрахунків тощо [14]; [15]. Формування ефективних механізмів узгодження антикризових заходів, спільних макроекономічних оцінок та прогнозів дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози та мінімізувати ризики поширення кризових явищ між юрисдикціями.

Впродовж останнього періоду часу ефективність діяльності МВФ визначається його здатністю швидко і адекватно реагувати на різноманітні фінансові виклики – валютні кризи, боргові дефолти, енергетичні дисбаланси, пандемічні шоки, воєнні виклики тощо. У цьому контексті особливої актуальності набуває вдосконалення існуючих фінансових інструментів та розробка нових стабілізаційних програм, адаптованих до специфіки окремих груп країн [14]; [16]. До пріоритетних напрямів діяльності доцільно віднести: підтримку довгострокових програм інституційного розвитку для країн із

середнім та низьким рівнем доходів, що сприяє підвищенню їх фінансової стійкості, розширення гнучких кредитних ліній для оперативного реагування на кризові ситуації; впровадження механізмів швидкого кредитування у випадку малих та вразливих економік [16]; [17]. Таке цільове спрямування дозволяє МВФ не лише локалізувати кризові явища, але й формувати передумови для стійкого економічного розвитку в умовах глобальної невизначеності.

Обговорення майбутнього розвитку МВФ концентрується сьогодні на необхідності реформування існуючої системи квот та голосів. Поточна ситуація у цій сфері частково відтворює історичні дисбаланси, сформовані у післявоєнний період, та не повною мірою відображає сучасні зміни у співвідношенні економічної ваги розвинених країн і країн з ринками, що виникають [15]; [18]. Збільшення квот для країн з економікою зростаючого типу сприятиме більш репрезентативному відображенню глобального економічного балансу сил, а також підвищить легітимність та прийнятність рішень, ухвалюваних у межах МВФ.

В силу поглиблення складності глобальних економічних процесів зростає необхідність розширення ролі МВФ у сфері реагування на нові ризики, які раніше не були в колі його мандату. Серед них особливу увагу привертає взаємозв'язок між фінансовою стабільністю та кібербезпекою. У контексті високого рівня цифровізації фінансових систем кібератаки на фінансові інституції можуть спричиняти макроекономічні шоки, порушення функціонування платіжних систем та дисбаланси на валютних ринках [14]; [16]. Додатково значної уваги потребують ризики, пов'язані з розвитком фінансових технологій (FinTech), ринку криптовалют, стейблкоїнів та цифрових валют центральних банків (CBDC). Ці інноваційні інструменти формують нові виклики для регуляторів, зокрема у таких сферах, як контроль за потоками активів, проведення валютної політики, запобігання відмиванню грошей та іншим проявам фінансових злочинів [15]; [16]; [17].

Реагуючи на ці виклики, МВФ поступово інтегрує до своїх моніторингових інструментів ліквідність та боргову стійкість держав, аналіз

фінансових інновацій, оцінку впливу цифрових активів на стан платіжних балансів. Особлива увага приділяється запобіганню використанню криптовалют у схемах фінансування тероризму, ухилення від оподаткування та виведення капіталів [16]; [17]. Окрім цього посилюється роль МВФ у розробці та гармонізації нових стандартів міжнародного валютного права, що регламентують операції з цифровими активами, встановлюють правила прозорості для фінансових платформ та забезпечують захист прав споживачів у цифрових фінансових екосистемах [17]; [18].

У контексті глобалізації МВФ залишається центральною інституцією світового фінансового регулювання, яка продовжує адаптувати свою діяльність до трансформаційних змін у глобальній економіці. Еволюція його функцій зумовлюється як зростанням складності фінансових ринків, так і появою нових форм системних ризиків. Відповідно, ключовим завданням МВФ на наступному етапі є не лише збереження антикризового потенціалу, а й посилення здатності до превентивної стабілізації, ефективної координації глобальної фінансової політики та забезпечення стійкості світової фінансової системи [14]; [15]. Розширення аналітичних та превентивних функцій МВФ у цих напрямках сприятиме підвищенню стійкості глобальної фінансової системи та зменшенню ймовірності поширення кризових явищ у цифровому середовищі.

Виклики, з якими зіштовхується МВФ, стають причиною загострення потреби в оновленні інструментів фінансового моніторингу та управління ризиками [15]. У контексті зростання інтегрованості фінансових потоків та взаємозалежності ринків Фонд поступово розширює спектр аналітичних підходів до оцінки боргової стійкості, вразливості платіжних балансів, динаміки міжнародних резервів та системних загроз для фінансової стабільності [15]; [16]. Особливого значення набуває посилення ролі МВФ у превентивній координації макрофінансових політик. З цією метою удосконалюється система моніторингу глобальних дисбалансів, переглядаються методики оцінки зовнішньої стійкості та оптимального боргового навантаження, що забезпечує

своєчасне виявлення фінансових уразливостей і мінімізацію ризиків масштабних криз [16].

Не менш важливою вбачається координація з провідними міжнародними фінансовими інституціями (Світовим банком, ЄЦБ, Базельським комітетом, Фондом стабілізації валютних курсів) та регіональними фінансовими механізмами. Узгоджені зусилля дозволяють формувати ефективну систему глобального антикризового реагування та зменшувати ймовірність фрагментації фінансового простору [15]; [17]. У табл. 3.1 відображена низка стратегічних пріоритетів МВФ у сфері глобального фінансового регулювання.

Таблиця 3.1

Пріоритетні напрямки діяльності МВФ у сфері фінансового регулювання у
глобальному економічному просторі

Напрямок трансформації	Ключовий зміст	Очікуваний результат
Превентивний моніторинг фінансових ризиків	Розширення системи макрофінансового нагляду та раннього попередження	Своєчасне виявлення загроз для фінансової стабільності
Міжінституційна координація	Посилення співпраці з іншими міжнародними фінансовими організаціями	Узгодженість політик антикризового реагування
Реформа квот і голосів	Перегляд системи представництва країн відповідно до сучасної ваги економік	Підвищення легітимності та репрезентативності МВФ
Адаптація кредитних механізмів	Модифікація фінансових інструментів з урахуванням гібридних кризових загроз	Гнучкіші умови фінансової підтримки
Розробка нових регуляторних стандартів	Вдосконалення нормативної бази макроекономічного управління	Підвищення стійкості світової фінансової системи

Джерело: складено за [14]–[18].

Як бачимо з табл. 3.1, трансформація функціональних підходів МВФ охоплює не лише реформування внутрішніх фінансових механізмів, а й посилення глобальної координації, удосконалення превентивного нагляду та забезпечення більш справедливого представництва країн у процесі ухвалення рішень. Втілення цих напрямів сприяє підвищенню ефективності міжнародної

фінансової системи та зміцненню її стійкості в умовах зростаючих глобальних ризиків.

У сфері внутрішнього управління залишається актуальним питання підвищення демократичності механізмів ухвалення рішень. Поступове коригування квотної системи та балансування голосів між розвиненими економіками та країнами з ринками, що виникають, виступає ключовим чинником підвищення легітимності та репрезентативності інституції у новій глобальній фінансовій системі [14]; [18]. Стратегічна роль Міжнародного валютного фонду у найближчій перспективі визначатиметься ефективністю виконання ним функцій антикризового стабілізатора, глобального фінансового координатора, а також аналітичного центру розробки новітніх стандартів у сфері регулювання, відповідаючи на виклики зростаючої складності світової економічної системи [18]. Тобто стратегічна роль МВФ визначатиметься його здатністю адаптуватися до нових характеристик глобального економічного середовища та забезпечувати комплексне виконання своїх ключових функцій. Передусім йдеться про посилення координаційної місії МВФ у сфері міжнародної макроекономічної політики, що передбачає узгодження підходів країн-членів до забезпечення стійкості платіжних балансів, управління державними фінансами та підтримання системної стабільності.

Не менш важливою є функція МВФ як антикризового стабілізаційного інституту, здатного оперативно надавати фінансову підтримку, запобігати поширенню кризових явищ і пом'якшувати шоки, що формуються в умовах посилення геоекономічної турбулентності. У цьому контексті актуалізується вдосконалення інструментарію кредитування, модернізація механізмів оцінки боргової стійкості та посилення співпраці з іншими міжнародними фінансовими організаціями.

Водночас зростає значення МВФ як аналітичного центру, що формує нові методологічні підходи, рекомендації та стандарти у сфері макроекономічного аналізу, прогнозування та оцінки ризиків. Така аналітична діяльність стає критично важливою в умовах структурних зрушень у глобальній економіці,

зумовлених технологічними трансформаціями, зміною геополітичних балансів, фрагментацією світових ринків та підвищенням ролі нетрадиційних джерел ризику. Збереження та посилення стратегічного значення МВФ в цілому залежатиме від його здатності поєднати координаційну, стабілізаційну та аналітичну складові, забезпечивши ефективну відповідь на виклики зростаючої складності глобальної економічної системи.

Подальший розвиток МВФ у глобальній фінансовій системі має спиратися на гармонійне поєднання гнучкості фінансових інструментів, балансу між макроекономічною стабільністю та соціальною сталістю, розширення співпраці з іншими міжнародними інституціями та підвищення прозорості процесу ухвалення рішень. Впровадження системних реформ дозволить Фонду зберегти статус ключового стабілізуючого елемента світової економіки в умовах дедалі більш складного глобального середовища.

Отже, удосконалення функцій МВФ передбачає не лише покращення класичних механізмів кредитної підтримки та координації макрофінансової політики, але й інтеграцію новітніх аспектів фінансового аналізу, а також ефективне реагування на кібер- та цифрові ризики, які змінюють конфігурацію світової економічної безпеки.

ВИСНОВКИ

Міжнародний валютний фонд виступає ключовим інститутом глобальної фінансової системи, що поєднує функції стабілізаційного механізму, аналітичного центру та консультативного органу. Його діяльність забезпечує узгодженість макроекономічної політики країн-членів, сприяє запобіганню кризових явищ і формуванню передбачуваних умов для міжнародної торгівлі та фінансових потоків.

Сучасна ресурсна база МВФ, яка інтегрує квотні внески, спеціальні права запозичення та додаткові позабюджетні механізми, забезпечує високу гнучкість інституції у реагуванні на кризові ситуації. Це дозволяє Фонду не лише підтримувати платіжну спроможність держав, але й зменшувати ризики поширення фінансових дисбалансів у глобальному масштабі. Значне розширення фінансових ресурсів у 2020-х роках відображає адаптивність МВФ до змін світової економіки та підвищення його здатності оперативно реагувати на зовнішні шоки, включно з пандемічними, борговими, енергетичними та військовими кризами.

Взаємодія МВФ із міжнародними організаціями, такими як Світовий банк, BIS, ОЕСР, G20 та регіональними фінансовими структурами, сприяє формуванню гармонізованих стандартів регулювання, посиленню нагляду за макрофінансовими ризиками та підвищенню прозорості фінансових систем. Така координація дозволяє своєчасно ідентифікувати джерела нестабільності та впроваджувати попереджувальні заходи для збереження стабільності глобальної економіки.

У контексті цифровізації фінансових потоків, розвитку криптовалют і нових фінансових технологій, перед МВФ постає завдання інтеграції моніторингу інноваційних активів, оцінки їхнього впливу на платіжні баланси та розробки стандартів безпеки й прозорості цифрових фінансових платформ. Цей напрям діяльності посилює роль Фонду як регулятора у сфері фінансових інновацій та запобігання системним ризикам у цифровому середовищі.

Для забезпечення довгострокової ефективності МВФ необхідне подальше реформування інституційної архітектури: модернізація системи квот та голосів, підвищення легітимності ухвалення рішень, розширення гнучких кредитних програм для різних груп країн та посилення наглядових функцій. Реалізація цих заходів сприятиме посиленню стійкості глобальної фінансової системи та підвищенню здатності МВФ відповідати на складні виклики ХХІ століття.

Таким чином, МВФ продовжує залишатися центральним стабілізаційним механізмом світової економіки, здатним адаптувати інструменти та політику до динамічних глобальних трансформацій, сприяючи стійкому розвитку держав-членів та зміцненню макрофінансової стабільності на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report. Washington, D.C.: IMF, April 2025. 200 p.
2. Sadeh T., Garcia-Bernardo J., Smith J. The IMF's influence on global inequality: empirical analysis. *Journal of International Economics*. 2024. Vol. 138. P. 102–125. DOI: 10.1016/j.jinteco.2024.103498
3. Independent Evaluation Office of the IMF. The IMF's Exceptional Access Lending Framework: Evaluation Report. Washington, D.C.: IMF, October 2024. 145 p.
4. Гальчинський А. Система глобального фінансового регулювання: роль МВФ та нові виклики. *Фінанси України*. 2023. № 6. С. 15–27.
5. International Monetary Fund. Articles of Agreement. Washington, D.C.: IMF, 150 p.
6. International Monetary Fund. World Economic Outlook: April 2025. Washington, D.C.: IMF, 2025. 200 p.
7. World Bank. World Development Indicators 2025. Washington, D.C.: World Bank, 2025. 300 p.
8. Національний банк України. Статистичний бюлетень. Київ: НБУ, 2025. 120 с.
9. International Monetary Fund. *Financial Operations 2024*. Washington, D.C.: IMF, April 2024. 230 p.
10. International Monetary Fund. *Annual Report 2024*. Washington, D.C.: IMF, September 2024. 278 p.
11. Becker T., Chwioroth J. Quota reforms and global financial stability: IMF resource adequacy. *Journal of International Money and Finance*. 2024. Vol. 139. P. 56–75. DOI: 10.1016/j.jimonfin.2024.103517.
12. International Monetary Fund. *SDR Allocation and Financial Statistics*. IMF Factsheet. Washington, D.C.: IMF, 2024.
13. International Monetary Fund. *New Arrangements to Borrow and Bilateral Agreements*. IMF Policy Paper. Washington, D.C.: IMF, 2023.

14. Lagarde C. The Global Economy: Opportunities and Challenges for the IMF // IMF Speeches. Washington: IMF, 2019.
15. Obstfeld M., Gosh A. Global Financial Stability and the IMF's Role // IMF Working Paper WP/20/16. Washington: IMF, 2020.
16. Gaspar V., Mauro P. Building Resilience in the Global Financial Architecture // IMF Policy Paper. Washington: IMF, 2021.
17. Adrian T., Natalucci F. Financial Stability Risks and Emerging Markets // IMF Global Financial Stability Report. Washington: IMF, 2022.
18. Truman E.M. Reforming IMF Governance: Lessons from Past Reviews // Peterson Institute for International Economics. Washington, 2023.